

Eski ve yeni Istanbul

Münakaşa mevzuu olan İbrahim paşa sarayı

(Baş tarafı yedinci sahifede)

Tabiatile, fazla sofu olanlar tarafından homurtular başladı ve Fügani isminde bir şair tanzim ettiği bir hicviyede şu mânada bir beyit yazmıştı: «Dün, yaya iki İbrahim geldi. Biri putları kır-
dı, öteki de dikti.»

Dü İbrahim amed be deyri ehan,
Yeki büt şiken, digeri bät nişan (3)

Bu mukayese yüzünden, şair, bir eşeğe ters bindirilip şehirde dolaştırıldıktan sonra idam edilmiştir.

Şaire karşı dürüst muamele amma, anlaşılın hikmeti hükümet böyle icap ettirmiş: Mürteciler başka türlü susturulamıyacakmış...

İbrahim, Macaristandan İstanbula kütüphaneler naklettirmek suretile ilim sahasındaki geniş düşüncesini göstermiş, hele ne serbes fikirli olduğunu da şu misalle anlatmıştır:

1527 senelerinde İstanbulda Kabız (kaf, elif, be, zad) isimli bir müctehid zuhur ederek:

— Hazreti İsa, Hazreti Muhammede faiktir, çünkü... - diye bir takım deliller saymağa başlamıştır.

Kazaskerler, bu iddiaları dinlemişler, fakat cahil kimseler oldukları için çürütememişlerdir.

— «Hikmeti bikatlihi!» den başka söz söyleyememişlerdir.

İbrahim, bu hükmü, idam için kâfi bulmayınca, padişah:

— İsayı Muhammede tercih eden bir kâfir niçin cezalandırılmadı? - diye haykırmış.

İbrahim de:

— Kazaskerler salim delillerle müdafaa edecek yerde hiddetle mahkûm ettiler. Bunun içindir ki hakkındaki isnadattan dolayı cezalandıramadık! - demiştir.

Padişah:

— Şeriati bilmek kazaskerlere mahsus değildir! - cevabını verince, zamanın âlimleri toplanmış, Kabızı ikna edecek deliller bulmuşlar; fakat o bunlara kani olmadığından katle mahkûm olmuştur.

Kabız fikrinde sarsılmaksızın ve son nefesine kadar içtihadından dönmeksizin cellâda kendini teslim etmiştir.

İbrahim ile metbuu münakaşayı seviyorlardı. Hattâ, bahsi geçen sünnet düğününde birçok hocalara sualler sormuşlardır. İyi cevap verenler alkışlanmış; veremiyenler, yahud tereddüd gösterenler sükûtle cezalandırılmıştır.

Süleyman Halife isimli bir müderris bir sorguya karşılık bulamadığı için menzul olarak evine nakledilmiş, orada ölmüştür.

İbrahim paşa bizzat talâkatlı bir zattı. Macar elçisile uzun uzun muhavverelerini tarih zaptetmiştir. Birkaç cümlesini alıyorum:

— Bilirsiniz ki, Macaristanın parası menabii kalmamıştır. Bu halde senin efendin padişahı metbu tanısın... Onun kudretinden istimdad etsin... O zaman yardım eder, yalnız Ferdinandı (Avusturya devletini) değil, bütün onun dostlarını da mahveyle; onların dağlarını atlarımızın ayaklariyle ova yaparız... Ben sana Türk usulile söyledim: Türkler, az söyler, çok yaparlar... Sen benim güldüğümü görüp te taaccüb ediyorsun. Kılıcımızın kuvvetile fethettiğimiz yerleri istemeğe geldiğin için gülüyorum. Malûmun olsun ki bizim şahin pençesinden daha korkunç pençelerimiz vardır. Ellerimiz, bir kere koyduğumuz yerden çekilmez. Meğer ki kesilsin... Yer gökten düşen her damlayı alır. Biz de onun gibi bize söylenen sözlerin cümlesini, bahusus bir sefir tarafından söylenenleri hatırmızda tutarız. İâkin bizim uzun kollarımız var. Sizin de uzağı görür gözleriniz vardır.

Ne şairane bir siyasî edebiyat...

Fakat aynı zamanda da bilgiye müstenid. İspanyadan gelen bir sefiri, paşa boyuna sıkıştırıyor:

— Fransada ziraat niçin ilerlemiş de İspanpada geri kalmış...

Hülâsa herşeyle meşgul...

İbrahim paşa hakkında! Nemselilerle anlaşığı için Viyanayı sukut ettirmedi!» derlerse de, Hammer buna dair hiç bir membada bir vesika elde edemediğini ve bu iddianın doğru olamayacağını yazmaktadır.

Sulh için Avusturya elçisi İstanbula gelip de para teklif ettiği zaman, İbra-

him parmağıle Yedikuleyi göstererek orasının altınla dopdolu olduğunu söylemiştir. (Böylelikle, bu mevzuumuzda Yedikuleye temas etmiş oluyoruz.)

İbrahim, artık kendini padişahla eş görmeğe başlamıştı. Hattâ sefirlere şu sözleri söylediği bile vesikalarla tesbit edilmiştir:

— Benim yaptığım yaptıktır. Bir seiyisi paşa haline getirebilirim. Efendimin malûmatı olmadığı halde istediğim gibi memleketler, krallıklar verebilirim. Onun verdiği şey, benim ten-sibim olmazsa iradesi esersiz kahr. Bilâkis benim emrettiğim halde o tensip etmezse benim emirlerim icra olunur. Onunki değil!.. Sulh ve harp benim emrimdedir. Devlet hazineleri benim elim altındadır.

Paşa, İskender Çelebi isminde gayet kıymetli, nüfuzlu ve faydalı bir şahsiyeti de haksız yere öldürmüştü. Kendisine «serasker sultan» ünvanını vermiş ve bu ünvanla imza atmıştı. Bir padişahın içine «Acaba vezirim benim yerimi mi alacak?» şüphesinin girmesi kâfidir. Bilhassa Mısırdaki Ahmed paşanın «Sultan»lığını da hatırlamıştır. İşte yukarıki haberleri öğrenince, sırf bu mukayese ve şüphe üzerine, bir ramazan gecesi, padişah, arkadaşını iftara davet etti. Sarayda boğdurttu.

Hurrem sultanın da bu işte parmağı olduğu iddia edilir.

Boğulmanın ne şekilde olduğuna dair tarih birşey tesbit etmiyor. Yalnız epeyce mücadele olduğu ve duvara paşanın kanı sıçradığı, bu kanın da bir asır kadar o duvardan çıkmadığı zikrediliyor.

Ne gariptir ki, İbrahim Sezar olmağa üzeniyordu. Ölümü de Sezarın yıldönümüne raslar: 15 mart!

Sultan Süleyman, mecbur olduğu bu idama pek acımış hattâ bir mersiye yazmıştır: Bu işe zaruret duyduğunu fakat kalbinin yandığını söyler.

İbrahim paşa, bir sefaret raporunda tarif edildiği üzere, orta boylu, esmer tenli, beyaz çehreli; alt çenesinde gayet keskin ve birbirinden fasılalı beş dişi dikkati celbedeen eşkâli hariciyeye malikti.

Azîm bir serveti vardı. 5000 esiri arasındaki 400 has askeri sırmalı külâh giyecek derecede şıktı. Sarayı, bütün vüzera saraylarının en muhteşemiydi.

Kendisine (Frenk İbrahim paşa) da denir. Ölümünden evvel şöhreti (Makbul İbrahim paşa) imiş; sonra (Mak-tul İbrahim paşa) olmuş!

Galatada Canfeda tekkesinde gömülüdür. Mezarının üzerinde koskoca bir ağaç çıktığı geçen asrın kitaplarında yazılıdır.

Kumkapı civarında da bir cami yaptırmıştı.

Yürük Çelebi

(3) Ata bey, oğlu Nurullah Ataç biraderimiz gibi her kesin yanışını ve dikkatsizliğini kitabında yüzüne vurur. Ben de, ikinci mısrağı vezinsiz kaydettiğini; (diğeri) yerine (yeki) dediğini yazayım. İyl nasırmış, fakat nazmi gevşekmiş galiba...

